

Motion

1981/82:875

Sten Svensson och Bengt Wittbom Hanteringen och märkningen av livsmedel

Många anser att Sverige har världens strängaste livsmedelslagstiftning. I vart fall märker man skillnaderna när man handlar mat på utlandssemester – även i matlandet Frankrike.

I vårt land har stat och kommun byggt upp en omfattande kontrolladministration. Myndigheterna har genom åren skaffat sig allt fler arbetsuppgifter genom att steg för steg flytta fram sina positioner. Producenter, distributörer och användare har manats att följa allt snävare riktlinjer. Sedan begär man att riksdagen skall lagfästa den ”praxis” som delvis de statliga verken själva manat fram. Förbudena och byråkraterna blir allt fler. Konsumenterna får betala allt högre skatter och matpriser.

Livsmedelsverket anser att statliga myndigheter kan hävda strängare upphandlingsbestämmelser än vad lagstiftningen ger upptryck för. I t. ex. ett uttalande från 1976, som försvarets materielverk kan åberopa då man formulerar sina anbudsvillkor för livsmedelsindustrin, heter det:

Livsmedelsverket har full förståelse för och anser det vara riktigt att Försvarets Materielverk i sina upphandlingsbestämmelser går utöver i livsmedelslagen med följdförfattningar uppställda krav på hantering och märkning av djupfrysta livsmedel.

Är det verkligen nödvändigt med tanke på vad kostnadsstegringarna har betytt för samhällsekonomins utveckling på senare tid att kräva en hantering som är strängare än den lagen föreskriver.

Returer och kassation av livsmedel

En annan företeelse som är värd att uppmärksammas är returerna från detaljhandeln till livsmedelsindustrin. Till följd av det ökande restriktionstrycket får tillverkarna återta allt större kvantiteter matvaror, t. ex. vakuumpförpackade köttvaror som inte kan säljas på grund av ”vac-slapp” etc. Även om livsmedelslagen på vissa villkor i fråga om bl. a. hållbarhetstid medger ompackning, tvekar allt fler butiker att utnyttja denna möjlighet. När därtill kommer att lagens övriga bestämmelser är svåra att tolka och inbördes dåligt samordnade och konsumenterna tvekar inför ommärkta varor, tar butikerna inga risker. Följden blir att varorna förvandlas till avfall när reklamationsrutinerna – som också är dyrbara – klarats av.

Att vi inte som andra länder använder fler delar av en djurkropp som

matråvara, det har nog de flesta klart för sig. Men att vi slänger åtskilligt av det som är tillvarataget och lagat på sophögen det är nog inte allmänt bekant. Dess bättre har massmedia börjat peka på att skolor och andra institutioner kasserar stora mängder "överbliven mat". Rapporterna härom har kommit så ofta på senare tid, att de borde vara ett memento – inte minst i dagens samhällsekonomiska situation!

Myndigheterna fortsätter emellertid att plädera för ytterligare restriktioner och därmed stigande kostnader. Skall vi fortsätta att tillåta en utvecklingsprocess vars risker kan innebära kassation av stora matkvantiteter när vi fortsätter att låna av utlandet för att kunna betala vår välfärd? Kan vi acceptera detta när vi vet att många människor i u-länderna svälter? Ja, försörjningsproblemen finns på närmare håll. Vi följer varje dag utvecklingen i vårt sydöstra grannland.

Försvarets materielverk, som tidigare åberopats ovan, har genomfört en studie inom förplägnadsavdelningen rörande matsvinnet. Rapporten, som omfattade åtta undersökningar, utmynnar i följande sammanfattning av undersökningsresultatet:

Genomförda studier ger vid handen att stora mängder livsmedel går till spillo vid beredning och servering samt som rester på tallrikar och i muggar.

De senast genomförda undersökningarna visar på mellan 2,17 – 2,50 kr. per matgäst och dag. Om dessa värden är representativa för försvarets samtliga restauranger skulle det totala svinnet motsvara ett värde av drygt 20 milj. kr./år (ca 10 % av värdet av upphandlade livsmedel).

Tallrikssvinnet är den tyngsta biten av det "totala" svinnet och borde genom olika åtgärder kunna reduceras. (Varför var tallrikssvinnet lägre i personalmatsalen jämfört med värnpliktsmatsalen?)

Av övrigt svinn utgör *serveringsresterna* den tyngsta biten. Det bör dessutom observeras att

- *serveringsresterna* troligen är underskattade. Vid framför allt B serverades under försöksveckan få rester. Dessutom följdes endast ett utskick till trupp. Serveringsrester vid mässar (gäller B) mättes ej fullständigt.
- det kan inte uteslutas att personalen hanterade serveringsrester med extra "sparsamhet" under tiden försöken pågick.
- om serveringsresterna genomgående hade hanterats under beaktande av sensoriska, näringsmässiga och bakteriologiska kvalitetskrav skulle de ha blivit större.

Mot denna bakgrund är det angeläget att få en samlad bild av hur omfattande svinnet kan vara inom olika sektorer av samhället. För den offentliga sektorns del ankommer det på de politiska organen att förskaffa sig sådan kunskap. Med hänsyn till detta och med beaktande av det statsfinansiella läget bör en sådan undersökning företas på det statliga området. Ett sådant material kan eventuellt komma att bilda underlag för angelägna rationaliserings- och besparingsåtgärder. Riksdagen bör göra ett uttalande av denna innebörd.

Märkning av livsmedel

Även på detta område intar Sverige en tätposition. Det är viktigt att slå fast att vårt land inte kan ha råd att gå längre i sina krav än vad man kan enas om inom EG-länderna. Vad frågan ytterst gäller är vilka kostnader för regleringar etc. på detta område vi kan tillåta belasta vår internationella konkurrenskraft.

I debatten hävdas ofta med rätta att vårt land har för mycket regler. Man är också medveten om detta inom berörda statliga verk. Livsmedelsverkets generaldirektör säger t. ex. i ett uttalande för tidningen Köpmannen bl. a. så här: "Jag upprepar, att vi i en del fall kan konstatera, att vi har för mycket detaljer, det håller vi på att rätta till."

Det är säkert välbetänkt att först söka klara ut hur det redan nu mycket omfattande regelverket på detta område fungerar, innan vi inför ytterligare regler. Djupfrysingsbyrån – ett gemensamt intresseorgan för ett flertal branschområden – sammanfattar sin syn på den dagsaktuella situationen så här:

Dagens svenska konsument har ett stort förtroende för *kvaliteten hos djupfrysna produkter*. Denna gynnsamma attityd beror framför allt på att djupfrystindustrin bemödat sig om att hålla en hög kvalitet, att man i distributionens alla led haft respekt för den obrutna fryskedjan samt att branschen tidigt fastställde regler för en frivillig, senare lagfäst hållbarhetsmärkning till fördel för konsumenten.

Kvalitetsförändringar vid lagring av djupfrost beror både av tid och förvaringstemperatur. Förändringarna sker i allmänhet långsamt eller mycket långsamt. Kvaliteten påverkas dels av luftens syre, som kan ge upphov till smakförändringar, dels av vattenförlust, som kan ge upphov till konsistensförändringar. I båda fallen utgör en ändamålsenlig förpackning och en låg lagringstemperatur ett gott skydd för varan.

Tillverkning av sammansatta djupfrysna livsmedel måste i stor utsträckning baseras på halvfabrikat, t. ex. blockfrost fisk, eller säsongvaror, t. ex. grönsaker och industrin har för dessa varor goda lagringsbetingelser – en lagringstemperatur av -30°C med ytterst små variationer. Kvalitetsförändringar vid denna temperatur är ännu mindre än vid de temperaturer som råder i handelns frysdiskar och i hemmens frysboxar. Innebörden i en uppgift om *tillverkningsdag* för en djupfrost sammansatt produkt blir i dessa fall svårtolkad. Ingredienserna kan ha tillverkats/skördats vid olika tidpunkter. En tillverkningsdag för djupfrost kan därför aldrig ge konsumenten meningsfull information.

De större livsmedelsindustrierna har under årens lopp gjort och gör fortfarande omfattande undersökningar av lagringsbarheten hos djupfrysna produkter och grundar sin datummärkning på vunna resultat.

Det övervägande antalet djupfrysna produkter har hållbarhetstider som med god marginal överstiger ett år. Endast för ett fåtal frysna produkter inträffar märkbara smakförändringar inom nio månader. På dessa varor anges sista förbrukningsdag.

Införande av en allmän datummärkning på djupfrost får som en yttersta konsekvens att varorna blir dyrare för konsumenten. Erfarenheter från andra produktgrupper som är datummärkta visar att merkostnaden, framför

allt på grund av returer, uppgår till minst 3 % av försäljningsvärdet.

Djupfrysingsbyrån anser sammanfattningsvis att det ej föreligger behov av en ökad datummärkning eller tillräckliga skäl för märkning med tillverkningsdag. Endera eller båda dessa åtgärder leder till en onödig fördyring av varorna för konsumenten.

Inregistrering av varumärke

Patent- och registreringsverket hamnar i situationer där man får ansökningar om registrering av varumärke som kan ge upphov till konkurrensbegränsning. Ett sådant fall har blivit särskilt uppmärksammat och det gäller registrering av produktbeteckningen "Back-bacon".

Inom branschen anser man att "Back-bacon" inte är något varumärke, utan en produkt. De företag som skall marknadsföra en sådan produkt på export, måste rimligen kalla den för sitt rätta engelska vedertagna namn. Det kan inte vara rimligt att endast ett sådant svenskt företag skulle få namnge sina produkter på detta sätt, medan andra konkurrenter tvingas använda andra – konstruerade – namn.

Denna händelse är av principiell betydelse för framtiden. Statsmakterna överväger en rad åtgärder för att främja en ökad export av svenska livsmedel. I nära anslutning härtill förefaller det välbetänkt att företa en översyn av de regler som patent- och registreringsverket har att följa för medgivande av inregistrering och därmed skyddande av varumärke i belysning av konsekvenser för konkurrensneutraliteten. Regeringen bör på lämpligt sätt låta företa en sådan översyn. Riksdagen bör därför göra ett uttalande av denna innebörd.

Sammanfattning

Mycket av det som åstadkommit av konsumentverket och livsmedelsverket m. fl. på detta område genom åren är värdefulla bidrag till det svenska samhällets utveckling. Men det finns vissa tecken som tyder på att de statliga myndigheterna och de kommunala hälsovårdsnämnderna tenderar att skjuta över målet. Bland konsumenter och inom näringslivet uppfattas konsumentverket och livsmedelsverket mera som kontrollmyndigheter än som serviceorgan. I vart fall måste samhället fråga sig vad vi kan ha råd med i dagens samhällsekonomiska situation.

Det synes därför vara välbetänkt att nu granska utfallet av redan gällande lagstiftning med följdbestämmelser, innan fler lagar stiftas och nya kontrollanter anställs. Det kan vara lämpligt att ålägga förslagsställarna bland berörda statliga verk att redovisa samhällsekonomiska kalkyler innan ytterligare reformer skall föreläggas lagstiftarna på detta område.

Hemställan

Med åberopande av vad vi ovan anført hemställer vi*

1. att riksdagen hos regeringen anhåller om en undersökning av omfattningen av retur och kassation av livsmedel inom det statliga området,
2. att riksdagen hos regeringen anhåller om en utvärdering av effekterna och de samhällsekonomiska kostnaderna för tillämpningen av nuvarande livsmedelslag vad gäller märkning av livsmedel.

Stockholm den 21 januari 1982

STEN SVENSSON (m)

BENGT WITTBOM (m)

*Se även motion 1981/82:876.